

Voedselzekerheid in een onzekere wereld:

Hoe internationale voedselhandel kwetsbaar is geworden en bedrijven hun weerbaarheid kunnen versterken.

3 november 2026

Bart de Steenhuijsen Piters

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Waar gaan we het over hebben?

1. Wat zijn de trends op de internationale voedselmarkten?
2. Waar komen de schokken vandaan?
3. Hoe (on)zeker is ons voedselsysteem?
4. Over weerbaarheid van systemen.
5. Naar schokbestendige bedrijven in het voedselsysteem.

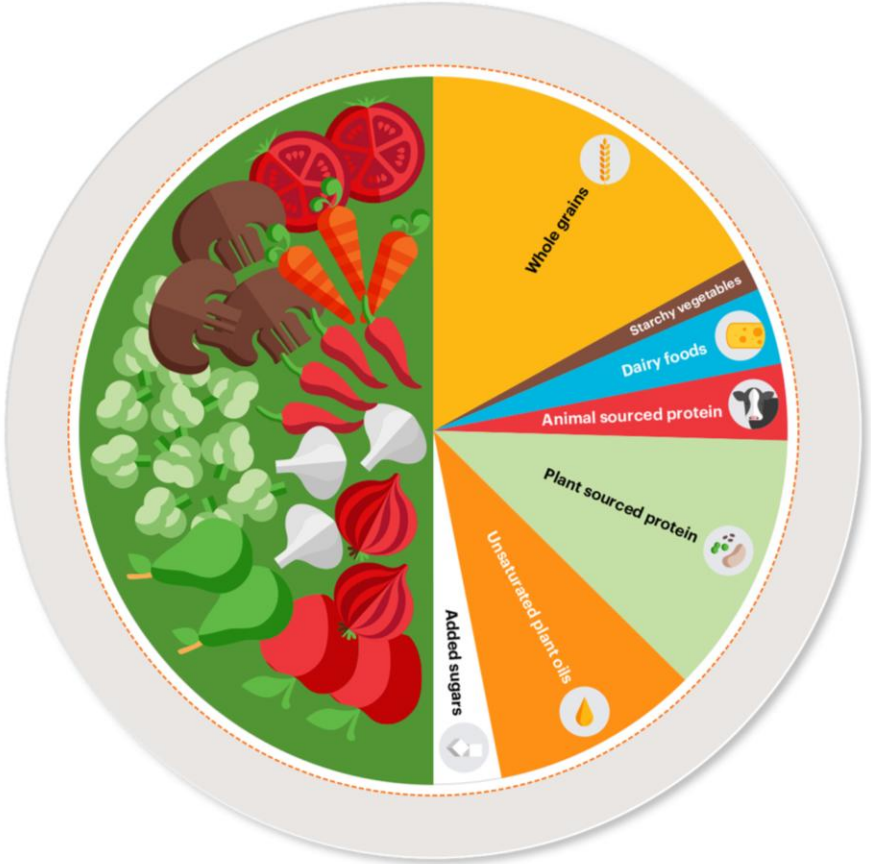

1. Wat zijn de **trends** op de internationale voedselmarkten?

The Planetary Health Plate

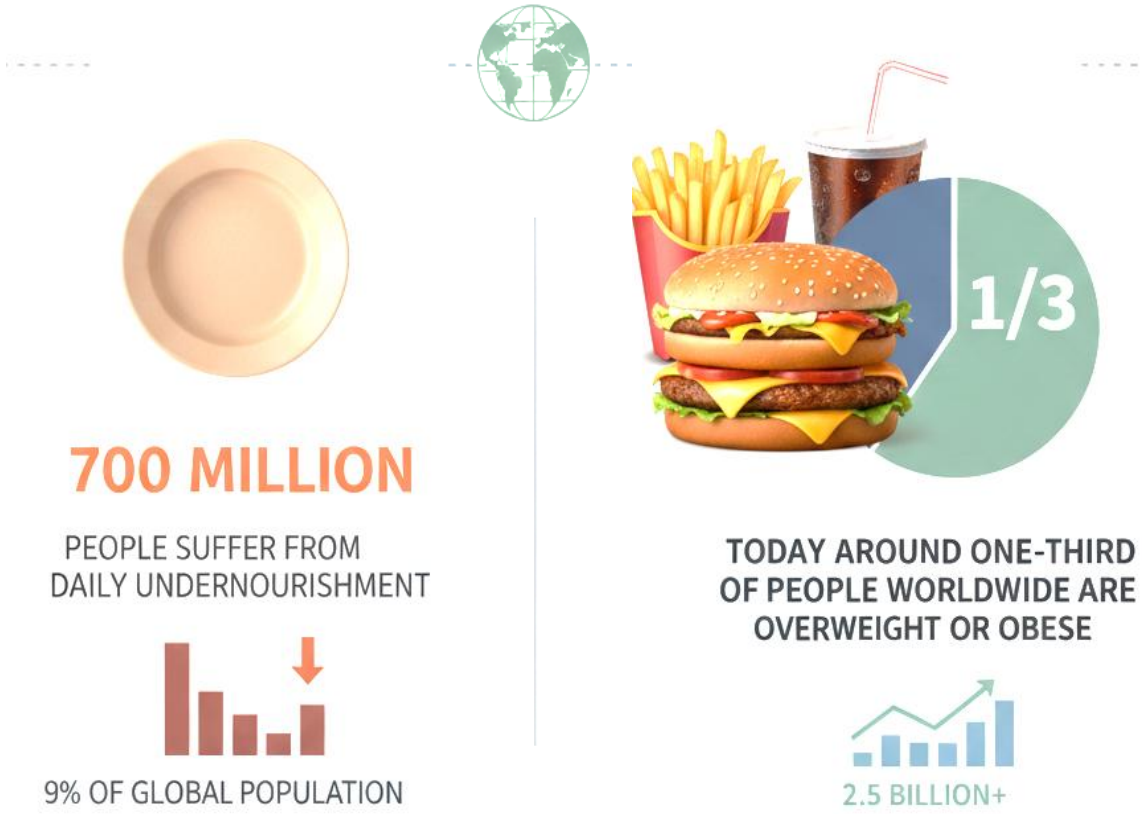
EAT Lancet visie op mondiale voedselzekerheid

Gezond voedsel voor iedereen toegankelijk, eerlijk geproduceerd, verwerkt, gedistribueerd en geconsumeerd binnen de planetaire grenzen.

De mondiale voedingssituatie

- **Aanhoudende ondervoeding:** ongeveer 700 miljoen mensen kampen nog steeds met honger en ondergewicht, vooral in Sub-Sahara-Afrika en Zuid-Azië.
- **Snelle toename van obesitas:** wereldwijd groeit het aandeel mensen met overgewicht en obesitas sneller dan ondervoeding afneemt. Daardoor lijden steeds meer mensen aan deze vorm van ondervoeding.

Een korte geschiedenis van de wereldvoedselhandel

Tot aan de industrialisatie: lokale en regionale handel in basisvoedsel, koloniale handelsstromen in specerijen en luxeproducten en ontwrichting van voedselsystemen in het mondiale Zuiden.

Na de industrialisatie: sterke productiegroei van basisvoedsel in de VS en Europa door mechanisatie en kunstmest. Overschotten worden wereldwijd verhandeld, lokale voedselsystemen en voedingspatronen veranderen en het mondiale Zuiden kent decennialang grote hongersnoden.

Neoliberalisering van de voedselhandel: internationale organisaties bevorderen openstelling van markten in het mondiale Zuiden. Voedsel wordt als machtsmiddel ingezet; handelsverhoudingen blijven ongelijk en extractief. De Groene Revolutie in Zuidoost-Azië verandert voedingspatronen ingrijpend.

Globalisering van de voedselhandel: machtsconcentratie bij westerse multinationals, opkomst van nieuwe handelsmachten (China, Brazilië) en toenemende afhankelijkheid van internationale voedselhandel in het mondiale Zuiden.

Geopolitiserering van de voedselhandel: mondiale schokken treffen voedselsystemen in het Zuiden. Zorgen over voedselzekerheid stimuleren deglobalisering en protectionisme. Voedsel wordt een strategisch machtsmiddel; de roep om weerbaarheid en voedselsoevereiniteit groeit.

< 1850 — > 1850 — > 1950 — > 1970 — > 2010

Drie drijvende krachten achter het mondiale voedselsysteem

- Deglobalisering van de voedselhandel.
- Concentratie van ondernemingsmacht en voedsel stroomt naar waar koopkracht is.
- Klimaatverandering en biodiversiteits-verlies bedreigen de mondiale voedselproductie.

Vijf aangrijpingspunten voor mondiale voedselzekerheid

1. De mondiale voedselproductiecapaciteit in stand houden.
2. Weerbaarheid van voedselsystemen = binnenlandse productie + regionale uitwisseling + internationale handel.
3. Zonder koopkracht geen toegang tot voedsel.
4. Toegang tot voedsel als mensenrecht, niet als oorlogswapen.
5. Overstappen op verantwoorde consumptie: hoe kan dat onder invloed van bedrijfsbelangen en sociale media?

Voedsel is meer dan een handelswaar

De keuzes die we maken over de productie, handel en regulering van voedsel bepalen niet alleen wat we eten, maar ook in wat voor wereld we leven.

2. Waar komen de schokken vandaan?

HANDELSBARRIÈRES PRIJSSCHOMMELINGEN

VERSTORINGEN IN DE AANVOER

WATERSCHAARSTE **TEKORTEN**

VOEDSELPRIJSINFLATIE

KLIMAATSCHOKKEN

GEOPOLITIEK

PRIJSPIEKEN

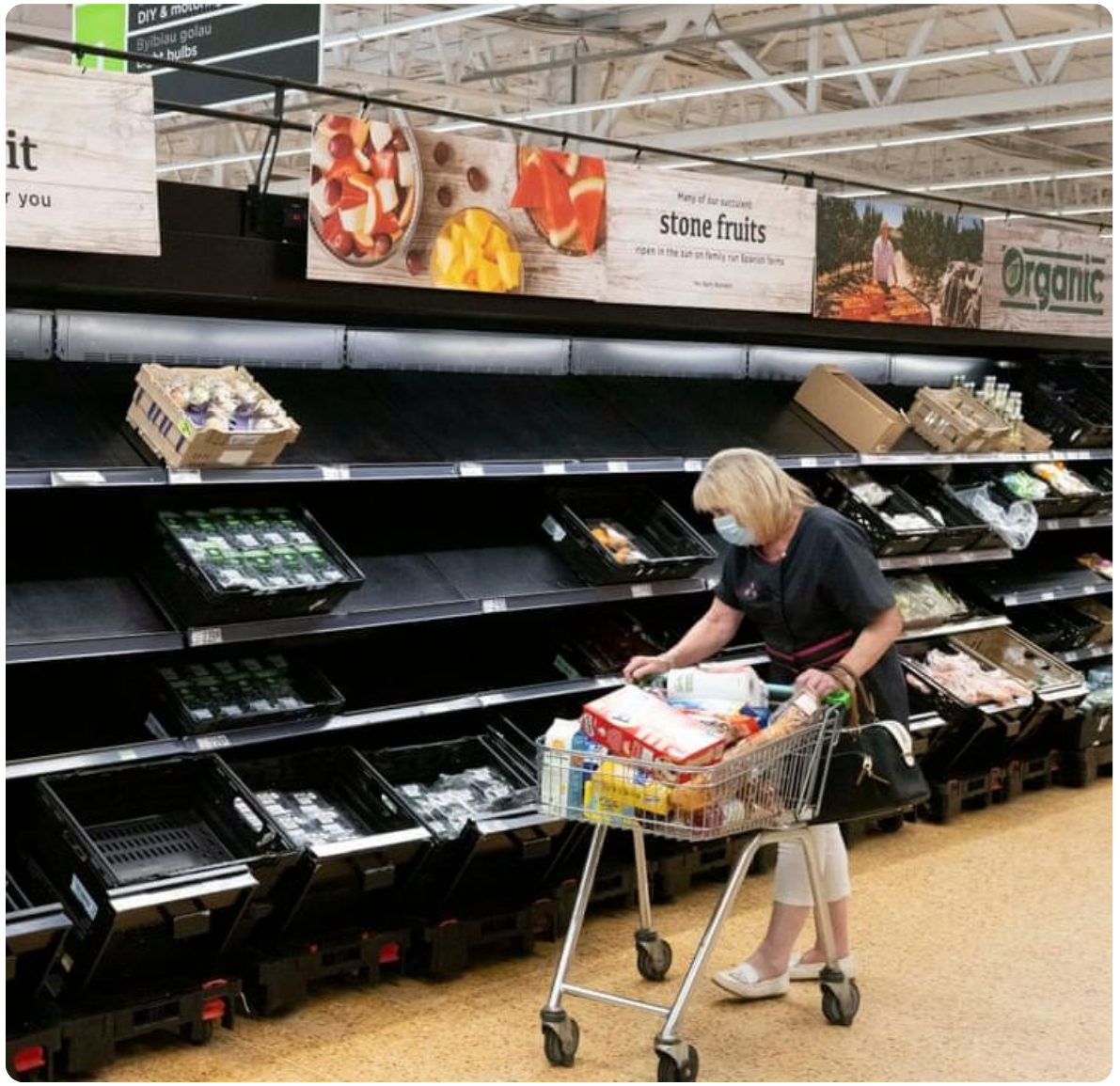
VOEDSELONZEKERHEID

DATA EN AI **ENERGIEPRIJZEN**

HANDELSOORLOGEN HACKS

KOSTEN VAN PRODUCTIEMIDDELEN

ZIEKTE-UITBRAKEN

Schokken vertalen zich door hun ‘kanalen’

I

Geopolitics

COVID-era export bans, India’s 2023 rice ban, tariffs

II

Energy & input costs

Energy crisis since 2021, Ukraine war, Strait of Hormuz

III

Climate & biological supply

Droughts, water scarcity and disease outbreaks
Swine fever (2018, 2022 and 2026), avian flu

IV

Income & macro

2008–09 financial crisis, COVID-19

V

Logistics & availability

COVID-19 border closures, Red Sea disruptions (2023–24)

VI

Cyber security breaches

Attacks on IT and data systems (increasing with AI hacking)

De afgelopen jaren hebben we meerdere schokken meegemaakt die via verschillende kanalen doorwerkten. Denk aan handelsverstoringen door het Amerikaanse invoerheffingenbeleid en recente cyberaanvallen op winkelketens in Nederland en Frankrijk.

3. Hoe (on) zeker is ons voedselsysteem?

Wereldwijd is er genoeg voedsel om iedereen te voeden.

Disrupties bedreigen handel en leveringszekerheid.

Nederland is voedselzeker maar ook kwetsbaar: energie, agro-inputs en veevoer.

En: voedselprijzen wereldwijd stijgen en blijven structureel hoog.

Wat is voedselzekerheid?

Beschikbaarheid van voedsel

Toegang tot voedsel

Betaalbaarheid van voedsel

Handelingsvermogen (agency)

Bron: BBC World Service/KPBS.org

Sociaaleconomische omstandigheden bepalen toegang, betaalbaarheid en handelingsvermogen

Hoewel beleid vooral gericht is op de (nationale) beschikbaarheid van voedsel, wordt voedselonzekerheid in belangrijke mate bepaald door sociaaleconomische factoren.

In Nederland leven 1,8 miljoen mensen in voedselarmoede (FAO), 540.000 mensen in armoede (CBS) en zijn 140.000 mensen dagelijks afhankelijk van voedselbanken.

De mondiale voedselonzekerheid ligt nog altijd aanzienlijk boven het niveau van 2015, ondanks verbeteringen sinds de coronapandemie. In 2025 hadden ongeveer 2,1 miljard mensen te maken met matige of ernstige voedselonzekerheid (FAO): 527 miljoen meer dan in 2015. In Afrika komt voedselonzekerheid bijzonder veel voor: 56,6% van de bevolking in 2025 (unstats.un.org).

Wiens weerbaarheid versterken?

Grote groepen mensen kampen al met voedselonzekerheid. Kwetsbaarheid voor schokken verschilt sterk tussen groepen in de samenleving.

Voedselzekerheidsbeleid moet meer rekening houden met:

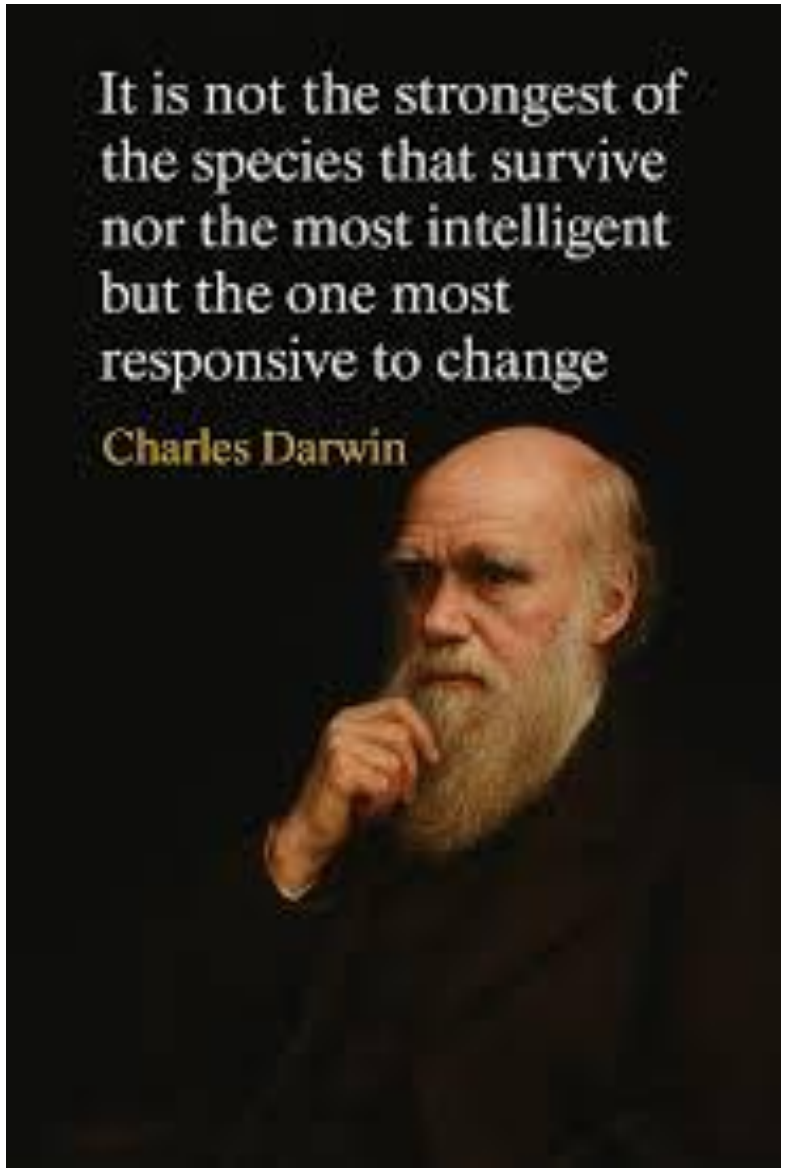
- wie kwetsbaar is;
- wat de achterliggende oorzaken van die kwetsbaarheid zijn;
- en welk maatwerk nodig is om hun weerbaarheid tegen schokken te versterken.

Bron: BBC World Service/KPBS.org

4. Over weerbaarheid van systemen

- ✓ Voorbereiden op schokken
- ✓ Schokken opvangen
- ✓ Herstellen van schokken

De ABCD van weerbaarheid

Handelingsvermogen (**Agency**): het vermogen om op schokken te anticiperen, ze te beperken en erop te reageren.

Buffers (**Buffering**): middelen en reserves om schokken en stressfactoren op te vangen.

Verbondenheid (**Connectivity**): relaties, infrastructuur en communicatie die actoren en markten verbinden.

Diversiteit (**Diversity**): diverse, alternatieve leveranciers, markten, hulpbronnen en mogelijkheden in de hele waardeketen.

© Wageningen University & Research

5. Naar schokbestendige bedrijven in voedselsystemen

De weerbaarheid van bedrijven tegen schokken beoordelen.

Sterke en zwakke punten in de ABCD-capaciteiten vaststellen.

Zwakke ABCD-capaciteiten in bedrijven en toeleveringsketens versterken.

Handelingsvermogen

- Welke schokken kunnen grote gevolgen hebben voor het bedrijf?
- Zijn er protocollen en maatregelen om op schokken te reageren?
- Zijn rollen en verantwoordelijkheden bij een schok duidelijk?
- Kan het bedrijf terugvallen op sterke netwerken en samenwerkings-verbanden?
- … en andere maatregelen die de paraatheid versterken.

Buffers

- Beschikt het bedrijf over voldoende fysieke buffers?
- Beschikt het bedrijf over voldoende financiële buffers?
- Beschikt het bedrijf over voldoende back-ups voor data en AI-systemen?
- Kunnen partners zo nodig extra voorraden of capaciteit leveren?
- Wat gebeurt er als essentiële voorraden opraken?

Verbondenheid

- Blijft de internetverbinding beschikbaar tijdens een verstoring?
- … en de mobiele verbinding?
- Blijven betalingssystemen functioneren?
- Blijven fysieke verbindingen functioneren, waaronder transport en brandstofvoorziening?
- Kunnen goederen worden betrokken uit alternatieve, niet-getroffen gebieden?

Diversiteit

- Hoe afhankelijk is het bedrijf van een beperkt aantal leveranciers?
- Wat gebeurt er als één of twee cruciale leveranciers uitvallen?
- Zijn er alternatieve energiebronnen beschikbaar?
- Zijn er alternatieve communicatiekanalen beschikbaar?
- Hoe afhankelijk is het bedrijf van een beperkt aantal klanten?
- Wat gebeurt er als één of twee grote klanten wegvallen?

Is het bedrijf voorbereid op een schok met grote gevolgen?

1. Wat zijn de sterke ABCD-capaciteiten van het bedrijf?
2. Wat zijn de zwakke ABCD-capaciteiten van het bedrijf?
3. Wat kan het bedrijf doen om weerbaarder te worden tegen onverwachte schokken?

Naar een **schokbestendig** voedselsysteem

Op **individueel niveau**: voedselvoorraden voor 8 dagen, analoge radio, afspraken in de buurt ‘wie doet wat’.

Op **gemeenschapsniveau**: voorraden in buurthuizen, divers voedselaanbod behouden door vestigingsbeleid, stimuleren volkstuinen, gemeentelijk crisis-actieplan.

Op **bedrijfsniveau**: meer voorraden aanhouden, bedrijf crisis-actieplan, diversiteit van leveranciers stimuleren, analoge communicatie aanhouden.

Op **landelijk niveau**: nationaal crisis-actieplan - hoe voedsel te her-distribueren - strategische voorraden aanhouden, kwetsbaarheden in beeld brengen (bv rantsoenen NL leger).

Naar een nieuwe balans

De tijden veranderen.

Nietsdoen vergroot het risico

Weerbaarheid moet een strategische prioriteit zij.

… want nieuwe schokken zijn onvermijdelijk.

Voedselzekerheid is relatief…

…en het belangrijkste voor kwetsbare groepen.

Weerbaarheid kost geld, inzet en mindset.

Maar beschermt onze voedselzekerheid en continuïteit van onze bedrijven.

